

Nr 1007

av herr Jonsson i Alingsås m. fl.
om åtgärder mot sniffning.

Sniffning innebär att man inandas lättflyktiga lösningsmedel för att åstadkomma berusningseffekt. Oftast dränker sniffaren in en trasselsudd eller tygbit med thinner eller annat sniffningsmedel och håller den sedan mot munnen eller näsan. Efter tio till tjugo s. k. dragningar inträder berusningssymtom. Missbruk av lösningsmedel är vanligast bland ungdomar på 12–15 år, och antalet nya fall i Sverige håller sig vid 100–150 per år. Rapporter under de senaste åren tyder dock på en ökning av antalet missbrukare.

Det främsta sniffningsmedlet är thinner, men inte sällan används också trikloretylen och solution. Thinnerruset kan liknas vid alkoholruset och uppvisar liksom detta sådana tecken som eufori, pratsambet, impulsdrivet och omdömeslöst beteende, sluddrigt tal, ostadig gång men skiljer sig från alkoholruset genom ett inslag av hallucinationer och förändrad kroppsupplevelse, som ibland ger ruset en mera hallucinogen karaktär.

Den s. k. thinnergruppen i Göteborg — tillsatt inom ramen för det informationsarbete som sjukvårdsförvaltningen i Göteborg i samarbete med bl. a. förste stadsläkaren, socialförvaltningen, skolstyrelsen och polisen bedriver i narkotikafrågan — anför som exempel på sniffningsmedel: thinner och förtunningar som innehåller toluol, xylol, etyl- och butylacetat, etyl- och butylalkohol, lim av olika slag, nagellack och remover, färdväska, fläckborttagningsmedel, t. ex. trikloretylen, bensol (bensol) och eter, samt färger, lacker, filtpennor och aerosoler.

Narkomanvårdskommittén framhåller att toluol, som finns framför allt i thinner, kan förorsaka leverförstoring och nedsatt leverfunktion samt påverka blodbildningen i benmärgen. Vid sniffning av bensolpreparat finns risk för benmärgs- och blodskador.

Kommittén säger vidare att under en intensiv missbruksperiod är sniffaren apatisk, hängig och likgiltig, han försummar mat, sömn och klädsel samt saknar insikt om eller intresse för sin situation, dvs. företer en för kroniskt missbruk karakteristisk bild av s. k. allmän nivå-sänkning. Allmäntillståndet kan också vara märkbart påverkat med trötthet, irritabilitet, sömn- och koncentrationssvårigheter, viktnedgång m. m. Till de akuta skadorna för den sniffande kommer i sista hand ofta också en livslång, ofrivillig institutionsbundenhet.

Den sociala anpassningen försämras ofta starkt i en sådan missbruksperiod med frånvaro från hemmet och ökade konflikter med familjen, skolk och vidgade risker för asocialitet. Det finns i många fall ett klart samband mellan sniffning och kriminalitet. Enligt uppgift är sju av tio ungdomar som gjort sig skyldiga till kriminalitet även thinnersniffare.

Bruket att sniffa speciellt thinner är ett allvarigare problem än man hittills velat erkänna, eftersom det inte sällan är inkörsporten till andra missbruk.

Thinnerruset gör ofta sniffaren aggressiv, och den berusade är inte sällan beväpnad med kniv och olika slagvapen. En stor grupp människor upplever också hotet från sniffande ungdomar i grannskapet som mycket obehagligt och vågar därför inte gå ut efter mörkets inbrott.

Thinnergruppen framlade i slutet av 1971 sin första rapport för sjukvårdsstyrelsen i Göteborg. Gruppen preciserade sina förslag till åtgärder enligt följande:

1. Framföra krav på skärpta bestämmelser för förvaring och hantering av lösningsmedel som kan sniffas.

2. Framföra krav på att sniffningsbegärliga produkter görs mer svår-tillgängliga genom recept- eller licensförfarande.

3. Framföra krav på att produkter som saluföres i öppen handel skall vara denaturerade med lukt- eller retmedel, som gör produkten olämplig för sniffning.

4. Framföra krav på ökad information om fördelarna med vattenbase-rade färger och limmer (det minskar direkt hushållens och skolornas behov av thinner för t. ex. penselrengöring).

5. Initiera fortsatta undersökningar som kan klarlägga skadeverk-ningarna av thinnermissbruk (samla rapporter från andra håll i riket).

6. Polisen bör ges ökade möjligheter att ingripa på platser där thinnermissbruk etableras eller utvecklas.

7. Att lokalt i Göteborg i samråd med skolstyrelsen, socialförvalt-ningen, polisen, sjukvårdsförvaltningen och frivilliga utarbeta ett informa-tionsprogram som riktas till lärare, föräldrar etc.

8. Att i avvaktan på centrala åtgärder vidareutveckla och fördjupa samrådet med färg- och thinnertillverkare och -hanterare.

9. Att utöka en samordning, stadsdelsvis, mellan skolan, socialförvalt-ningen, sjukvårdsförvaltningen och polisen.

10. Att föreslå att resurser ställs till förfogande för att skapa en jourgrupp som snabbt kan rycka ut och utarbeta handlingsprogram där inissbruk ser ut att sprida sig.

Thinnerfrågan har vid flera tillfällen behandlats i riksdagen. I ett interpellationssvar 1972 redogjorde sålunda socialministern bl. a. för socialstyrelsens samarbete med olika branschorganisationer i frågor som rör åtkomligheten av thinner i affärer och på allmänna platser samt för giftnämndens kartläggning av användningsområdet för thinner och möj-ligheterna att i stället använda mindre flyktiga lösningsmedel.

Några tecken på att sniffningen är på tillbakagång finns inte. Tvärtom har nya berusningsmedel tillkommit, t. ex. trikloretylen, solution, lim med giftiga lösningar osv. Trots en omfattande information om riskerna vid användning av dessa berusningsmedel blir allt fler ungdomar indragna i sniffargången.

Som framhållits är sambandet mellan berusning och brott uppenbart. Lika uppenbart är att det i dag är alltför lätt att komma över thinner.

I 18 § giftförordningen står det: "Hälsosfarlig vara skall handhas och förvaras så att de med varan förenade riskerna i möjligaste mån be-gränsas." Denna paragraf synes vara alltför vag i sin utformning. Inget gift

och ingen hälsofarlig vara kan givetvis förvaras absolut säkert, men man bör kunna kräva att lagen ger klara direktiv till alla som har ansvar för gifternas förvarande.

Ämnen som klassificeras som gift får i princip endast användas i yrkesutövning. De får inte säljas i allmänna handeln. För "vådliga ämnen" gäller inga försäljningsrestriktioner. Varan skall endast vara märkt på ett sätt som anger vilka hälsofarliga egenskaper den har. Giftnämnden förklarar att endast få presumtiva sniffningsmedel definitionsmässigt kan hänföras till gruppen gift men tillägger att från den 1 juli 1972 ämnena bensen och koltetraklorid hänförs till gruppen gifter efter att tidigare ha varit registrerade som vådliga ämnen. Dessa båda ämnen har alltså försvunnit från den allmänna handeln. Thinnergruppen inriktar sig på att också få trikloretylen giftförklarad.

Enligt kungörelsen 1960:625 om försäljning av thinner får sådant lösningsmedel — vanligen kallat thinner — som förutom andra beståndsdelar innehåller bensen, toluol eller xylol inte säljas till den som ej fyllt 18 år. Sveriges färghandlares riksförbund har även uppmanat sina medlemmar att iakttä största möjliga försiktighet vid försäljning av trikloretylen.

Thinnergruppen har under hela utredningstiden haft kontakt med representanter för tillverkarna av här ifrågavarande produkter, och det samarbetet har lett till att de sniffningsbenägna preparaten i många fall rensats ut.

Giftnämnden har anfört att frågan om vilket sniffningsmedel som kommer till användning torde sammanhänga med hur lättillgängliga respektive varor är. Det kan också tänkas att erfarenheterna av olika varor — motbjudande lukt, risken för illamående, kort doseringsavstånd mellan berusningseffekt och medvetenlöshet etc. — påverkar valet av berusningsmedel.

Skyddspolisen i Göteborg hade år 1968 kontakt med 232 sniffarfall. År 1970 hade antalet stigit till 326. Antalet fall kända av socialförvaltningen i Göteborg var 150 år 1963 och steg 1969 till 462. Hela antalet kända sniffare i Göteborg var 1971 omkring 500. Det verkliga antalet sniffare överstiger givetvis denna siffra, med hur mycket är omöjligt att säga. Klart är dock att 1972 hade ca 36 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna i årskurs 9 erfarenhet av sniffning. Motsvarande siffror för elever på landsbygden var i runda tal 14 respektive 10 procent.

Några sätt att komma till rätta med sniffningen bör vara att införa skärpta bestämmelser för förvaring och hantering av thinner och liknande lösningsmedel, tillsättning av lukt- eller retmedel för att göra produkten oanvändbar för sniffning och ökad information om sniffningens skadeverkningar. Slutligen kan också övervägas att belägga vissa sniffningsprodukter med säljförbud, eftersom man ute i yrkeslivet bör kunna ersätta de nu använda sniffningsmedlen med andra och sniffningsodugliga produkter.

Drygt 50-talet dödsfall under de senaste åren får skrivas på sniffningens konto. Av dessa ca 50 ungdomar har nära hälften avlidit genom

direkt thinnersniffning, men även andra dödsorsaker med sniffningen i botten har konstaterats, t. ex. självmord, dråp, innebränning och drunkning. Även de som överlever missbruket får inte sällan så allvarliga men att det krävs livstidsvård på mentalsjukhus därför att kropp eller hjärna inte fungerar.

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos Kungl. Maj:t i avvaktan på mera långtgående beslut begär införande av bestämmelser som innebär att alla lösningsmedel innehållande gifter, t. ex. thinner, tas bort från detaljhandelsdiskarna och klassificeras som gifter med licenstvång samt att jämsides härmed även andra åtgärder vidtas för att motverka och förhindra sniffning bland barn och ungdom.

Stockholm den 25 januari 1974

ELVER JONSSON (fp)

i Alingsås

INGEGERD FRÆNKEL (fp)

BJÖRN MOLIN (fp)

LINNEA HÖRLÉN (fp)

KERSTI SWARTZ (fp)

ERIK ENLUND (fp)